

BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU VE KURUMSAL BİLGİ SİSTEMLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Doç. Dr. Hamza KANDUR*

Giriş

Bilgi edinme hakkı demokratik yönetimlerin vazgeçilmez unsurlarından biridir. Bu hakkın kullanılması ile vatandaşlar, kamu adına görev yapan kurum ve kuruluşları denetlerler. Demokratik yönetimler, vatandaşların bu haklarını kullanmalarına imkân sağlayacak yasal ve idarî düzenlemeleri yapmakla ve bilgi edinme sisteminin altyapısını hazırlamakla yükümlüdürler.

Ülkemizde son yıllarda hız kazanan demokrasimizi geliştirme çabalarının bir parçası olarak Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (BEHK)¹ ve Uygulama Yönetmeliği² yayınlanmıştır. Bu çalışma anılan kanun ve uygulama yönetmeliğinin kamu kurum ve kuruluşlarına getirdiği yükümlülükleri ve kamu kurumlarının bilgi sistemlerinde yapmaları gereken düzenlemeleri incelemektedir.

Bilgi Edinme Hakkı / Bilgi Verme Yükümlülüğü

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve bu kanuna ait uygulama yönetmeliği, her Türk vatandaşının ve bazı kısıtlamalarla birlikte Türkiye'de ikamet eden yabancıların bu kanun hükümlerinden yararlanabileceğini³ ve kanun kapsamındaki kamu kurum ve kuruluşlarının bu kanunda yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunması gerektiğini ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru bir şekilde sonuçlandırmak üzere gerekli idarî ve teknik tedbirleri almakla yükümlü olduğunu göstermektedir.

Bu yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri için kamu kurum ve kuruluşları, faaliyetleri sonucunda oluşan her türlü bilgi, belge ve dokümantasyonu vatandaşların bu kanundan doğan haklarını etkin bir şekilde kullanabilmelerine imkân sağlayacak şekilde düzenlemelidirler. Bu sebeple BEHK aynı zamanda kamu kurum ve kuruluşları için bir "bilgi yönetimi kanunu" niteliğindedir.

BEHK uygulama yönetmeliği, vatandaşların hizmetine sunulacak bilgi ve belgelerle ilgili alınacak tedbirleri şu şekilde kategorize etmektedir:

1. Kurum ve kuruluşlar, görev ve hizmet alanlarına giren konulardaki bilgi veya belgelerin konularını ve bunların hangi birimde mevcut olduğunu ihtiva eden kurum dosya planlarını,

2. Kurum ve kuruluşlar, görev ve hizmet alanlarına giren konulardaki temel nitelikli karar ve işlemlerini, mal ve hizmet alımlarını,

3. Kurum ve kuruluşlar, görev ve hizmet alanlarına giren konulardaki temel nitelikli karar ve işlemlerini, mal ve hizmet alımlarını,

* M.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Bilgi Belge Yönetimi Bölümü.

¹ 24 Ekim 2003 tarih ve 25269 sayılı *Resmî Gazete*'de yayınlanan 4962 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu.

² 27 Nisan 2004 tarih ve 25445 sayılı *Resmî Gazete*'de yayınlanan Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun Uygulanmasına İlgili Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik.

³ BEHK madde: 4.

satımlarını, projelerini ve yıllık faaliyet raporlarını,

3. Kurum ve kuruluşlar, görev ve hizmet alanlarına giren konulardaki kanun, tüzük, yönetmelik, Bakanlar Kurulu kararı veya diğer düzenleyici işlemlerin neler olduğunu, yayımlanmışsa hangi tarihli ve sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlandığını, görev ve hizmet alanlarıyla ilgili mevzuatın değişiklikleri işlenmiş halini, bilgi iletişim teknolojilerini kullanmak suretiyle kamuoyunun bilgisine sunarlar. Kesinleşen faaliyet ve denetim raporları uygun vasıtalarla kamuoyunun incelemesine açık hale getirilir⁴.

Kamu kurumları bu bilgi ve belgelere ilâveten herhangi bir başvurunun yapılmasını beklemeden aşağıdaki kategorilere giren bilgi ve belgeleri de kurumsal internet sayfalarında yayınlamak durumundadırlar:

1. Teşkilat yapısı, görevler, bütçe, gelir ve giderler hakkındaki bilgi veya belgeler,

2. Personel sayısı ve statüleri hakkındaki bilgiler,

3. Verilen hizmetlere ilişkin bilgiler,

4. Karar alma, hizmet sunma ve politika oluşturma yöntemlerine ilişkin bilgiler,

5. Kamuyu etkileyen kararlar ve gerekçeleri, politikalar, bunlar hakkında idare tarafından yapılan değerlendirmeler ve bu kararların alınmasına dayanak teşkil eden temel bilgiler ve veriler,

6. Kayıt, dosyalama ve arşiv düzeninin tanıtımına ilişkin bilgiler,

7. Şikâyet ve başvuruların yapılma usulü ve verileceği merci veya yetkili kişi hakkında bilgiler,

8. İstatistikî veriler, araştırma raporları, makaleler ve diğer belgeler⁵.

Kurumsal Bilgi Sistemleri

Kamu kurum ve kuruluşlarının ürettikleri ve kanunlarla kendilerine yüklenen görevleri yerine getirirken kullanmak zorunda oldukları bilginin yönetimi konusunda yeterince sistematik davrandıkları söylenemez. Geleneksel olarak, birkaç istisnanın dışında, kamu kurum ve kuruluşları için kurumsal bilgi sistemi kavramı güncel ve acil olan işlerin yürümesi için gerekli bilgi ve belgelerin el altında bulunmasından daha derin bir mana ifade etmemektedir. Üretilen bilginin kurumsal bir kaynak olarak algılandığı ve yönetildiği örnekler oldukça azdır.

Ancak BEHK kamu kurum ve kuruluşları için yeni bir fırsat olabilir. Bu kanunun uygulamasında sergilenecek iyi niyetli yaklaşımlar, bilgiyi yöneten kurumların doğmasına sebep olabilir. Bir başka deyişle bu kanun yalnızca bir yükümlülüğün yerine getirilmesi için minimum şartlarda değil, bilgi yönetim felsefesi ve vizyonu ile ele alınmalıdır. Bu yaklaşım kurumlarına;

- Hazırlanacak dosya planları ile belgenin üretim aşamasında kontrol altına alınması, dolayısıyla kaybolmasının önlenmesi,

- Saklama planları ile belgelerin ne kadar sürelerle saklanacağını belirlenmesi, dolayısıyla gereksiz depolama, ekipman ve personel maliyetlerinin azaltılması,

- Kişiyeye bağlı sistemsizlikten herkesin üretilen bilgidan yetkisi dahilinde faydalandığı, etkin, verimli ve şeffaf bir kurumsal yapıya geçiş sağlaması,

gibi konularda iddialı olma şansı doğuracaktır.

⁴ BEHK Yönetmeliği madde: 6

⁵ BEHK Yönetmeliği madde: 7